

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

NR 4 2013

Julbrev från veteranföreningens styrelse

Fram till nu har Bertil Forsberg från Fellingsbro genom ett förtjänstfullt ideellt arbete svarat för layout, framställning och distribution av vårt medlemsblad Folkhögskoleveteranen. Fellingsbro folkhögskola har tryckt bladet utan kostnad för föreningen. För dessa insatser tackar vi Bertil och Fellingsbro folkhögskola varmt!

När Bertil nu lämnat medlemsbladets redaktion har vår hemsidesredaktör Tore Mellberg tagit över arbetet med tidningens layout. Vi har i samband med detta skapat en gemensam redaktion för tidningen och hemsidan. Denna samlade redaktion utgörs nu av Egil Boräng, Urban Lundin och Tore Mellberg. Den trion har för denna sin gemensamma uppgift också den extra fördelen av att bo i närheten av varandra.

Åsa folkhögskola bidrar från och med detta nummer med kostnadsfri tryckning. Detta innebär också vi nu för första gången kan få även den tryckta versionen av medlemstidningen i färg. Tack till Åsa folkhögskola, som också har deltagare i sina kurser som hjälper oss med utskicket.

Som extra julklapp har vi till detta nummer bilagt en förteckning över föreningens medlemmar. Medlemslistan tål att studeras närmare av flera skäl: Vilka kompisar finns det

som jag inte visste var med i föreningen eller som jag tappat bort adressen till? Till vem vore det läge att göra sig påmind? Vem är det läge att skicka julkort till? Vem finns inte med, men borde vara det och som det därför finns skäl att försöka rekrytera som medlem?

Styrelsen önskar dig en riktigt

God och kanske litet Gammaldags Jul!

Lena, Stellan, Jörgen, Kent, Britt-Marie, Kerstin, Rikard

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 4
Årgång 13
December 2013

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften f.n. 200 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2. Glöm inte att ange namn och adress

Innehåll

Julbrev från styrelsen	1
Om medlemsförteckningen	2
Lokalt i världen på dyngbaggens fekalieboll	3
Att vara folkhögskollärare...	6
Intervju med Bernt Gustavson	8
Jag drömmer om folkhögskolan	10
Seminarium om den kurdiska folkhögskolan i Irak	11
Regionträffar	11
Rapport från regionträff på Bona	12

Redaktionskommitté

Egil Boraeng
egil.boraeng@swipnet.se

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Tore Mellberg
tore.mellberg@folkbildning.net

Layout

Tore Mellberg
tore.mellberg@folkbildning.net

Veteranföreningens medlemsförteckning

En överblick över föreningens medlemmar har efterfrågats. Medlemsregistret bifogas nu i detta nummer på mångas begäran. Här nedan följer några frågor från nye kassören Kent Jonelind, som har hand om medlemsregistret. Vi ber dig att ta dig tid med att besvara dem.

Styrelsen har funderat på om medlemmar kan tänka sig få medlemsbladet enbart med e-post, som bifogad fil eller med en direktlänk till bladet på hemsidan. Meddela gärna om du är tillfreds med att få medlemsbladet och annan medlemsinformation sänd till dig som elektronisk post i din mejlbox i stället för i den vanliga brevlådan. Gör detta till Kent, antingen som särskilt svar eller i samband med svar på de nedanstående frågorna.

Läs igenom det noga! Kent vill följande:

1. Korrigera din postadress om den är inaktuell eller felaktig på annat sätt!
(Kolla gärna även att dina bekant-
tas uppgifter är korrekta!)
2. Meddela Kent din aktuella e-postadress!
(Mer pengar till arrangemang och mindre till portokostnader och framför allt en enklare, snabbare och miljövänligare distribution!)
3. Meddela Kent numret på din aktuella mobiltelefon!
(Vi skulle kunna skicka inbjudningar och påminnelser om våra arrangemang som SMS i framtiden!)
4. Betala medlemsavgift för 2013 (om du missat detta) och för 2014 (200:-)! Uppge ditt namn tydligt som avsändare när du betalar via internetbank! (Tyvärr kan vi inte alltid identifiera vilka som betalat via Internet)
5. Föreningen behöver både fler eldsjälare och "långsamma gnetare". (Anmäl dig själv, tipsa om andra, kom med idéer på arrangemang, rekrytera nya medlemmar, kanske saknar du någon gammal kollega, ...)

Skicka dina uppgifter med e-post till kent.jonelind@gmail.com eller SMS till 070-550 37 59. (Ring endast i undantagsfall, eftersom det ofta är telefonkö!)

Styrelsen

Lokalt i världen på dyngbaggens fekalieboll

Birgitta Östlund

Folkhögskolans Veteranförening är samlad på folkhögskolekansliet på Söder i Stockholm.

Jag skall vara med för första gången. Utanför konferensrummet står en rollator och när jag öppnar dörren tycker jag att jag ser en hop silverryggar och slås av en sorts sorg. Vad vi ser gamla ut!

Den tanken upplöses dock raskt när jag varseblir alla vitala blickar och lyssnar till alla folkbildningsradikala yttranden. Snart hör jag städsegröne Gösta Vestlund tala om framtiden. 100-åringen är som alltid "i framkant".

Nu skall jag alltså berätta litet om min tredje ålders glada och högoctaniga folkbildarliv på en arena som förvisso är lokalt placerad men som historiskt befunnit sig mitt i världen och gör så också nu. Konst, musik, spjutspetsteknologi, folklig bildningssträvan, naturvetenskap har spikat samman den arenan.

Érica Simons istadiga livsmotto om att verka lokalt för att kunna agera globalt är också städsegrönt men det kompletteras alltmer för mig av ett långt vidare perspektiv.

Spexiga forskare vid Harvard University utdelar varje år ett alternativt Nobelpris för oväntad - och rolig - paradoxal forskning. I år gick första pris till en grupp vetenskapspersoner i Lund, som studerat dyngbaggens märkliga förmåga att orientera sig. Den lilla insekten rullar alltid sin fekalieboll alldeles rakt fram. Hur är det möjligt? Jo, forskarna har kunnat konstatera att vår lilla medvarelse orienterar sig efter Vintergatan. Se <http://www.abc.net.au/science/articles/2013/09/13/3846674.htm> NASA och andra har skapat en bild med stark metaforisk laddning: Dyngbaggen finner sin väg och utför sin enkla jordiska handling, ledd av ett kosmiskt ljus!!

Jag finner bilden gripande skön och tänkvärd. Den säger oss något om det enkla liv också vi människor - i stoftet

och det jordiska slitet - lever. Bilden tycks mig formulera en variation på Sisyfostemat men varmare, innerligare. Ett exempel alltså på hur naturvetenskapen kan förse

oss med starka metaforer för ett liv i förundrans dimension. Och detta inspirerar mig mycket i mitt tredje liv.

Pärlbåtsnäckan (eg. en liten bläckfisk) kan också vara sinnebild för föreningens arbete; den representerar naturvetenskap och estetisk reflektion ("Snäckans" skal tillväxer enligt logaritmen för "Gyllene snittet").

Så här formulerar vi vår lilla kulturförenings syfte.

Lövstabruks kulturförening org.nr 802416-1450

Lövstabruks kulturförening vill nämligen i sin verksamhet

anknyta till

Lövstabruks historia, dess roll inom naturvetenskap och spjutspetsteknologi, konst, litteratur, musik (särskilt orgelkonsten); i Leufsta Herrgård fanns ett rikt bibliotek, numera förvaltat av Carolina Rediviva, entomologen Charles de Geer var med om att etablera Kungl. Vetenskapsakademien; en samtida naturforskare av rang, astronomen och författaren Peter Nilson, förknippas också med miljön; föreningen har anordnat seminarier kring teman i dennes författarskap; salongs- och folkmusik frodades på plats och kring Cahmanorgeln i brukskyrkan, ett barockinstrument i originalskick, har en orgelkonstkultur med viktiga inslag av högre utbildning utvecklats (I juni 2014 genomförs i föreningens och pastoratets regi 19:e upplagan av den internationella orgelakademien, som bygger på samverkan mellan musikhögskolor i Norden och USA);

verka i

ett framtidsinriktat perspektiv genom att i den anda som vallonbrukens läsesällskap och föreläsningföreningar arbetade inbjuda till erfarenhetsutbyte och samtal mellan forskare och författare å ena sidan och andra kategorier av människor å den andra, enligt klassisk folkbildningspraxis, Grundtvigs gamla idé; han frågade ju sig: "Er lyset for de lærde blot?" Svaret är förstås: "Als ikke!"

Föreningen uppmärksammar aktuell forskning inom skilda fält kring ämnen som aktualiseras av "universitetets tredje uppgift", samtida konst och musik, nutida kammarmusik och elektroakustisk ljudkonst, och reflekterar över gestaltningen av vår byggda miljö; Lövstabruks "stadsplan" anknyter till 1600-talsidén om Idealstaden.

Verksamhetens tillkomst/bakgrund

Lövstabruks kulturförening bildades 2003 (som Förening för folkhögskola i Lövstabruk) för att vidareföra och framtidsinrikta delar av innehållet i den bildningsverksamhet, som 1994-2003 bedrevs i bruket av Nordens Folkhögskola Biskops-Arnö, men som av olika skäl inte kunde fortsättas. Initiativet blev lyckosamt och den ideella föreningen har kunnat bidra till kulturlivet i bygden och till den kvalitativa besöksnäringen.

Föreningens samverkanspartners och ekonomi

Föreningen får genom särskilt tillmötesgående från AB Tierpsbyggen disponera en lokal, där verksamhet kan bedrivas. Samverkan sker med Österlövsta församling, som förvaltar Cahmanorgeln, Stiftelsen Leufsta, som tillgänglighåller Leufsta Herrgård, musikhögskolor och studieförbund. Verksamhetsidéen innebär samverkan med andra aktörer i bruket, institutioner och organisationer utanför bruket och på nätverksbyggande ad hoc. Lövstabruks kulturförening har möjlighet till goda kontakter på kulturområdet och kan därmed minimera kostnader för arvoden.

Medel till verksamheten utgörs av entréavgifter till olika arrangemang, boklotterier och bidrag från skilda välgörare. Anslag har sålunda inlutit från Tierps kommun, Helge Ax:son Johnsons Stiftelse, Stockholms Arbetarinstitut, enskilda personer, Forsmarks kraftverk. Samarbete med högskolor ger möjlighet att arrangera kvalificerade sammankomster utan att oöverkomliga ekonomiska åtaganden blir aktuella. Vissa kostnader får helt enkelt inte uppstå; föreningsmedlemmarnas ideella insatser är viktigast. Samarbete med Wårdshuset Leufsta är förhoppningsvis till ömsesidig nytta och ger möjlighet att bereda kursdeltagare och gäster logi och mat.

Huset där vi bor

Södra Porten i Lövstabruk. Teckning av Ferdinand Boberg 1921. AB Tierpsbyggen stöder Kulturföreningens verksamhet genom att ställa lokal (kallad Galleri 9:an) till förfogande på Stora gatan 9

Allan Lundvall (f. "fogden" på Leufsta Herrgård) låter täckelset falla från Uranusmarkeringen inom Sweden Solar System. Inaugurationen skedde i oktober 2012 i Lövstabruk, en illustration till föreningens intresse för astronomi/kosmologi.

Text och samtal

är temat för vår lyckosamma verksamhet med läsning av skönlitteratur och skrivande. Vi har deltagare från hela landet och får uppleva hur människor av skilda slag får kontakt med sitt eget språk och utvecklar texter som verkligen kommunicerar.

Deltagarna har olika professionell bakgrund – många är språkarbetare till yrket, lärare, journalister, forskare, utredare - andra har "bara" en längtan efter att formulera sig.

Syftet är inte att man skall "bli författare" (utan en god läsare av texter och människor) men flera deltagare har kommit ut med egna väl mottagna böcker, som t ex Ann-Marie Wikander; hon arbetade i hemtjänsten tills ryggen sade stopp, och har nu etablerat ett författarskap med berättelsen om Sigrid, vilket föranlett recensenter att tala om henne som en "ny" Sara Lidman. Ingegerd Aurell, vars far var kolkörare på bruket, har i diktsamlingen *Jag reser en mila i parken* påmint om perspektiv på brukets historia, som sällan nämns, kvinnornas hårda slit, brukssamhällets hårda klasstrukturer.

När vi ombetts berätta om vår författarpedagogiska "metod", blir vi dessvärre tysta, eftersom vi inte "vet av" någon metod, vi arbetar intuitivt. Kanske handlar det om att mobilisera "tacit knowledge", något som vi inom folkhögskolan alltid gjort, eller hur?

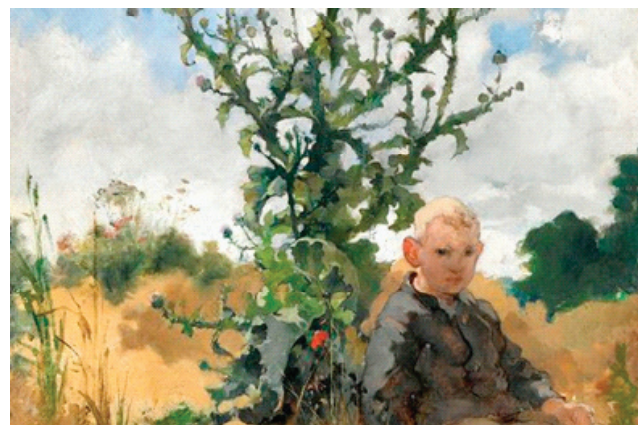
Så här välkomnar vi våra kursdeltagare:

Inbjudan till nya skrivardagar i Lövstabruk.

Skriva? Samtala om det skrivna ?

I sin senaste bok, "kärleksromanen" *Liknelseboken*, talar P.O. Enquist om att använda sig av inbillningskraftens jättemuskel, och utropar: Man baxnar! (När han inser vad det kan leda till!)

Du ser:

En tidig målning av Carl Larsson. Den heter Under tisteln och avslöjar vad vi bör göra: Uppmärksamt lys-sna inåt och utåt - det av solen genomlysta örat hos pojken talar om det - betrakta och visa fram det som utmärker sig, lyser - vallmon under tisteln... som tycks

överskugga allt... Carl-Johan Malmberg har en lysande essay om detta och annat
http://www.svd.se/kultur/understrecket/carl-larssons-storhet- visar-sig-i-det-lilla_7989866.svd
och ger oss generöst tillgång till en hel poetik!

Utgångspunkt för skrivardagarna kan kanske finnas i Stig Dagermans kända formulering i Ett barns memoarer (1948): "Som barn är vi alla diktare, men livet vänjer oss av med det.", hos en mycket trött August Strindberg, som i Ensam (1903) bekänner: "Jag lever oavbrutet alla de människors liv jag diktar." och i Uppsalaprofessorn Gunnar Olssons utrop i förordet till Lines of power limits of language (Stanford univ.press): "Of all my writings none has influenced me more."

Vi närläser texter, som produceras under skrivardagarna, undersöker deras potential och söker att med mobilisering av uppmärksamhet och uppriktighet ta reda på hur de kan utvecklas...

Du som varit med tidigare vet att vårt arbetssätt fungerar, så att en och annan deltagare kommer att utbrista: Har jag verkligen skrivit det här?

En episod från Patrick Mc Donnells kloka fabelvärld Mutts är förslag till ansats till en text (genre ger sig själv) att ta med (max. 1 A4:a, typstorlek 12 i Times el. motsv. , enkelt radavstånd) till kursen, om du vill: "Vilka 'beställningar' kan man göra i/av livet?" Tänk på det mycket konkretas uttrycksfullhet! Men du väljer självklart tema fritt.

I februari är temat Bild i många olika betydelser....

Du som arbetar med poesi och du som är intresserad av den fotografiska bildens språk har särskilda skäl att delta i denna samvaro.

Om sin bok Drömmen om verkligheten, reflektioner kring fotografi, säger Marie Lundquist:
"Att reflektera är att kasta tillbaka ljus. Med språket som ficklampa har jag betraktat .. 35 fotografier. Några har jag valt för att de förbryllat mig, andra för att de ingett mig en längtan efter ett hem jag inte visste var mitt. Alla har de varit av den sort att de tillåtit orden,

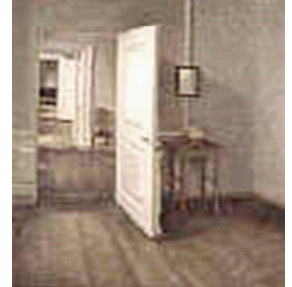

Foto: Pentti Sammallahti

mitt verktyg, att röra sig runt dem i både närsynta och vida cirklar. Som den kinesiske målaren Wu Tao-tzu har jag gått in i bilden och drömt mig kvar där."

Uppgift, om du vill:

- Utgå från en bild - gärna fotografisk-, som gjort starkt intryck på dig och låt därur växa en text att ta med till kursen (max. en A4:a, typstorlek 12 i Times el. motsv. , enkelt radavstånd).
eller en mycket berömd målning av **Wilhelm Hammershøj** - låt den inspirera dig till en text!

Några kommande program:

Adventsmusik med Lukas Arvidsson vid Cahmanorgeln,

"Vad kärlek i min värld har byggt det river jag ej ned".
(Z. Topelius Vintergatan)

lördag 7 dec. 16.00 vid julmarknaden i Lövestabruk.

Verk av Bach och Buxtehude.

Lövestabruks kulturförening/Hållnäs-Österlövsta församling

Fortsatta skivarrträffar,

Författar- och forskarmöten:

- Torsten Pettersson, litteraturprofessor och författare

om Den historiska romanen

- Astrofysikern Bengt Gustafsson om kosmologi och musik

- Matematikern och paleontologen Per Enflo om Mänskans släktträd

- Historikerna Jonas Monié Nordin och Göran Rydén om svensk kolonialism (Svenska Afrikakompaniet och slavhandeln),

- Föreläsningar om vad som sker vid fronten inom hjärnforskning, om revolutionerande materialkunskap (grafen, nanoteknik),

- Utställning av verk från Grafikskolan Forum, en rad konserter, förutom barockmusik på Cahmanorgeln, elektronmusik och ljudkonst i samverkan med EMS, radikal kammarmusik, Goldbergvariationerna med Bengt Tribukait vid cembalon.

Vi tror på vikten av möten mellan människor och konst/vetenskap.

Vi har lärt oss att det uppriktiga samtalet, inte diskussionen, som någon måste "vinna", är angeläget. Och människor kommer ...

Vi tror också, att man alltid skall äta tillsammans; därför serverar vi ständigt en god soppa medan vi "minglar" bland rosor och klematis i vår lilla trädgård.

Välkommen till Lövstabruk!

Birgitta Östlund

Född på en liten bondgård i Edsele, Ångermanland. Studier i Uppsala. Lärare på bl.a. Hampnäs och Birka. Rektor på Samernas Folkhögskola och Biskops-Arnö under många år. Ansvarat för Kulturarbetarlinje vid Umeå Universitet, drivit barnboks-förlag och nu, sedan många år, verksam i frivilligt folkbildningsarbete.

ATT VARA FOLKHÖGSKOLLÄRARE Vad innebär det egentligen?

Kerstin Mustel berättar om en färsk undersökning

Nu finns en färsk studie från FBR om vad det innebär och krävs för att vara folkhögskollärare. 1344 aktiva folkhögskollärare har besvarat en enkät om sitt arbete och sin arbetstid. 15 rektorer har intervjuats. 94 folkhögskollärare har rapporterat hur de använt sin tid under en vecka. Dessutom har 15 folkhögskollärare ingått i sammanlagt två fokusgrupper där de diskuterat sitt arbete som folkhögskollärare. Utvärderarna har också tagit fram vissa bakgrundsdata för att kunna jämföra olika kategorier av lärare.

Några bakgrundsfakta

Hösten 2012 fanns det 2750 folkhögskollärare med minst 40% tjänstgöring. 56% av lärarna var kvinnor, 44% män. 12% hade utländsk bakgrund. 65% hade en lärarexamen, varav 23% folkhögskollärarexamen och 42% en annan. Andelen lärarutbildade var något högre på allmän kurs, 76%, jämfört med 58% på särskild kurs. Folkhögskollärarnas medelålder var 47 år, och 25% var över 56 år.

Nuvarande arbetstidsavtal anger att "normal" arbetstid för en heltidsanställd lärare på en rörelseskola är 1760 timmar per år, på en landstingsskola 40 timmar per helgfri vecka. Många lärare har enligt lokala avtal en ferietjänst, där är den normala arbetstiden 45 timmar per

vecka men under färre antal veckor än i ett vanligt arbete med semester.

Att vara professionell

Det finns olika definitioner på detta begrepp. Den centrala officiella definitionen av ett yrke som är en profession innebär att det ska krävas en forskningsbaserad utbildning och ett yrkesspråk, och att det ska finnas någon form av legitimering. En profession ska också ha etiska riktlinjer och ett system för sanktioner om inte riktlinjerna följs. Vidare ska det finnas en professionell frihet inom yrket.

Enligt den här definitionen, och enligt utvärderarna som gjort studien, är folkhögskolläraryrket ingen profession. Man kan anställa en folkhögskollärare utan lärarutbildning. Folkhögskolan har ju alltid hävdats att faktisk kompetens är viktigare än formell. Det finns heller inga etiska riktlinjer formellt även om folkbildningens värdegrund förhoppningsvis fortfarande gäller på folkhögskola. Men det finns inga sanktioner mot brott mot dessa. Vad beträffar den professionella friheten har den alltid varit stor, och studien motsäger inte det. Folkhögskolläraryrket har alltså delar av vad som officiellt betecknas profession, men saknar andra delar.

Arbets tid och arbetsbörda

Studien visar att folkhögskollärarna i allmänhet är mycket engagerade i sitt arbete, och att de fokuserar på undervisningen, ämnena och deltagarna. Det man har känt som mest angeläget att utveckla mera är att kunna identifiera och stödja deltagare med särskilda behov. Engagemanget har en baksida - folkhögskollärarna ser inget slut på sitt arbete, det finns där på dagtid, på kvällarna och på helgerna. Arbetsbördan är det största problemet när det gäller arbetsförhållandena.

Genomsnittsarbetstiden för en vecka för de heltidsanställda folkhögskollärarna i studien är 49 timmar. Även om deltidare räknas in, är tiden nära 47,5 timmar. Lärarna använder ungefär lika mycket tid på undervisning, förberedelser och tilläggsarbete som på annat arbete. Kvällar och helger svarar för en fjärdedel av arbetstimmarerna, och en av fyra lärare sysslar med skolarbete på kvällstid veckans alla dagar. En av åtta kvinnor och en av tio män arbetade 60 timmar eller mer under veckan. Bara några få arbetade mindre än 30 timmar.

Lärarnas respektive rektorernas bedömning av behov av kunskap och kompetens

Folkhögskollärare uppskattar sin professionella frihet inom yrket, även om det leder till för mycket arbete ibland. De lägger stor vikt vid kunskap om hur man undervisar, och ämneskunskap i de ämnen de undervisar i. Därefter kommer förmågan att få deltagarna att fungera väl tillsammans. Vidare hur man bäst hanterar etiska dilemman och problem som uppstår i arbetet. Allmänna kursens lärare skiljer sig lite från särskilda kursens lärare, och anser att social kompetens för samvaron med deltagarna är väl så viktig som ämneskompetensen. För 20-30 år sedan var deltagarna motiverade och ville något själva, så är det inte idag. Alla lärare har angett det som mindre viktigt med kunskap om hur man undervisar på distans, och om forskning relaterad till folkbildning. Det är 60% som anser det vara viktigt med en folkhögskolläraryt- bild-

ning, men hela 90 % som anser det viktigt med högskoleutbildning och yrkeserfarenhet inom sitt ämnesområde.

Rektorerna betonar vikten av ämneskunskap och pedagogisk kunskap. En del av dem anser att det är bra med en lärarutbildning, andra vill hellre ha utbildade gymnasielärare. Flera trycker på kunskap om folkbildning och specialpedagogik eller socialpedagogik.

Professionalitet enligt fokusgrupperna

Här finns en annan definition än den vetenskapliga. Professionalitet för en folkhögskollärare är att vara människa och hantera det mänskliga som inträffar. Formell utbildning är bra men bara ett steg på vägen. Lärarens livserfarenhet är en viktig resurs. Folkbildningens människosyn och kunskapssyn utgör grunden för verksamheten, och förhållningssättet till deltagarna är centralt. Den professionella friheten är mycket viktig, liksom kunskaper för att hantera etiska aspekter av arbetet. Lärarna i gruppen skulle gärna vilja utveckla ett yrkesspråk, för att lättare kunna kommunicera sinsemellan. Och man betonar betydelsen av att ha klara målsättningar och gränser för lärarnas arbetsuppgifter. Det är också en ledningsfråga - det måste finnas dialog och en lyssnande rektor som kan sätta sig in i lärarnas arbetssituation.

Idégrund och huvudmän

Alla faktorer som hänför sig till statens fyra syften med folkhögskolan uppfattas som viktiga av lärarna. Tolkningen kan däremot vara olika. Den största variationen gäller demokratispekten. Så anser t.ex. 90% att det är mycket viktigt att ge män och kvinnor lika goda möjligheter, medan hälften så många anser att det är viktigt att ge deltagarna inflytande över undervisningen. Faktorer som hör ihop med huvudmannens mål prioriteras mycket lägre. Folkhögskollärarna har sitt fokus på folkhögskolans egen verksamhet, inte på huvudmannens övergripande mål.

Intervju med Bernt Gustavsson

Intervjuare: Urban Lundin

Berätta för läsaren vem du är, Bernt.

Jag har arbetat inom folkbildning och folkhögskola under hela mitt arbetsliv. Nu är jag pensionerad från min ordinarie tjänst som professor i vuxenpedagogik vid Örebro universitet, men jag fortsätter att skriva böcker och artiklar och hålla föreläsningar. En gästprofessur i Trondheim i pedagogisk filosofi håller mig kvar i akademien. Men mest är det folkhögskolor nu. Skriver på en bok i livs- existensfilosofi, något jag sysslat med en stor del av mitt liv och nu gärna vill sammanfatta. Det innebär

Foto: Jesper Johanson

den tradition inom filosofin som börjar med livsfilosoferna – stoiker, epikuréer etc, och fortsätter med Kierkegaard, Schopenhauer och Nietzsche, för att leda till 1900-talets existensfilosofi.

Du har ägnat större delen av ditt liv som folkbildare åt forskning. Varför det?

Att dela upp forskning och föreläsningar är ganska svårt att göra på ett enkelt sätt. Jag har föreläst om det jag skrivit om och forskat om. Forskning är utmärkt att kombinera med undervisning för att inte hamna i någon djävla administration eller sitta på sammanträden halva sitt liv. Forskning är att ta reda på saker som man inte vet och jag har allt sedan min egen folkhögskoletid drivits av en kolossal nyfikenhet, först som idéhistoriker och sedan att utveckla saker som jag tyckt varit alltför banalt och smalt behandlat i verksamheten. Varje bok har varit ett svar på saker som skett och som jag tyckt sämre om och varit kritiserbara. Så kritisera och utveckla alternativ har varit min modell. En annan sak är ju också vad man identifierar sig med och för mig har den mer legat åt folkbildningshållet än det akademiska, men jag har försökt att kombinera det bästa i båda institutionsformerna. Så att läsa, studera och skriva har varit mitt liv oavsett om jag undervisat eller forskat.

Efter mer än 21 år som rektor/administratör känner jag att den kulan sved! Forskningen har gett dig mycket, förstår jag. Vad är ditt särskilda bidrag till forskningen, tycker du?

Mitt särskilda bidrag är ganska mångfacetterat. Det första är att ha givit den svenska folkbildningstraditionen ett bidrag till hur de idéhistoriska rötterna ser ut i dess framväxt. Det andra är att i Sverige ha lanserat ett nytt begrepp för bildning, samlat kallat

bildning som resa eller utfärd och återkomst, ett hermeneutiskt begrepp som är djupt demokratiskt. Det tredje är att ha vidgat synen på kunskap i relation till den enorma ekonomisering och instrumentalisering som skett under senare årtionden. Det fjärde är att i Sydafrika ha bidragit med begrepp för framför allt praktisk kunskap, i syfte att jämställa praktiska och teoretiska utbildningar. Det femte är att ha visat på nödvändigheten i att återställa all utbildnings mest grundläggande begrepp i relation till samtida framställning och forskning – kunskap, bildning och demokrati. Det sjätte är att ha visat de förändringar som svensk folkhögskola genomgått i praktiken och det sjunde att ha visat folkbildningens samhällsnytta på ett nytt sätt. Ungefär så kort sammanfattat. Det följer bokutgivningen någorlunda.

I sanning inget litet bidrag! Vad tror du att man ute på skolorna gläds mest åt?

Det som slagit mest an på folkhögskolorna är det jag skrivit om bildning. Det har allt sedan 1991 funnits ett tilltagande behov av att få klarhet i och belyst från olika håll vad bildning innebär i relation till pedagogik och syn på människa och kunskap. Däremot tror jag att det jag skrivit om kunskap slagit mer an ute i det allmänna skolväsendet. Forskningen om folkhögskolan röner ett förvånansvärt lågt intresse. En intressant iakttagelse i sammanhanget är att det tas mest och bäst emot utav dom som arbetar på basplanet, främst lärare. Ju högre upp man kommer i hierarkin desto lägre grad av tillägnelse. Den svåraste gruppen att nå är politiker. Låt säga att jag besökt 125 av landets folkhögskolor så uppfattar jag högsta grad av intresse på rörelseskolor, främst frikyrko- och nykterhetsrörelse, sämre inom arbetarrörelsen.

Forskningen om folkhögskolan möter ett lågt intresse, säger du. Vad betyder det för framtiden, när du själv går i pension? Finns det några efterföljare på universiteten?

Ja, man kan fråga sig vad det beror på? En sak är ju en misstänksamhet mot det s.k. akademiska, en annan frånvaron av pedagogiska diskussioner som många påpekat. Visst finns det efterföljare, många duktiga nya forskare som kommer. Det finns dock en risk att alltmer kommer att handla om utvärdering i anslutning till Folkbildningsrådets behov och att forskningen kanske inte ställer de mer djupgående frågor som kräver lång tid att besvara. Gemensamma diskussioner som varit nu på folkbildningens forskningsdag och kommande Gösta

Vestlunddagar kan hjälpa till att ställa de väsentliga frågorna för framtiden. Det kräver både att man känner till grunderna för verksamheten samtidigt som man kan förhålla sig kritisk och framtidsinriktad.

Du säger att du har visat folkbildningens samhällsnytta på ett nytt sätt. Vad innebär det?

I projektet Nyttan med folklig bildning – om kapitalformer i folkbildande verksamhet utgår vi från ett breddat nyttobegrepp hämtat från nationalekonomen Amartya Sen och hans tanke om utveckling av mänskliga förmågor som en förutsättning för ekonomisk och demokratisk utveckling. Sedan bygger projektet på empiriska undersökningar av olika kapitalformer. Här kan vi visa att det är en billig verksamhet, 16kr per deltagare jämfört med kommunal verksamhet 164 kr. Därtill hur socialt och institutionellt kapital och värdeskapande plus teknologiskt och människors hälsa bidrar till samhällsnytta i vidare mening än det gängse smala nyttobegrepp som utgår från ekonomisk gränsnytta och utilitarism.

Apropå empiri. De flesta yrken som bygger på högre studier kopplas i Sverige till forskning. Så är det inte på alla håll. I flera länder har empirin en större roll i yrkesutbildningar. Är inte läraryrket egentligen en profession som bäst lärs genom praktik? Eller hur ser du på lärarutbildningens starka koppling till vetenskap och forskning i Sverige?

Jo visst, med empiri menar jag att man undersökt något genom observationer eller intervjuer. Läraryrket bygger däremot på praktisk kunskap, som jag skiljer från empiri i vetenskaplig mening. Genom det jag skrivit om kunskap kan du se att jag hävdar den praktiska kunskapens prioritet, särskilt i yrkesutbildningar, som jag arbetat mycket med. Så idealt sett ser jag utbildning till lärare som en utbildning i de tre former av kunskap jag skrivit om, vetenskap, hantverksskicklighet och praktisk klokhet, det vill säga att genom det egna omdömet veta hur man ska göra i konkreta praktiska situationer. Det har blivit så i styrningen av lärarutbildningar, att den motiveras med forskning och vetenskap, vilket i praktiken blir till C-uppsatser, som är grundlaget för utvärderingar av alla yrkesutbildningar. Helt galet menar jag. Praktiken har prioritet, men att veta, att kunna och att handla hänger också samman. Se min bok *Kunskap i det praktiska* som studerar hur detta ser ut i olika praktiska utbildningar och yrken.

Då var vi inne på kunskapsbegreppet. I det du skrivit har du lutat dig tungt mot Aristoteles.

Är det inte ganska mossigt att bygga begreppsutredningar om kunskap på en människa som dog för mer än 2400 år sedan?

Jo, det kan man ju tro, men så är det inte. Om du börjar med att titta på den definition på kunskap de flesta för sig med, så härstammar den från Platon, ännu äldre, det jag kallar standarddefinitionen på kunskap. För att vidga diskussionen om kunskap som blivit alldeles för meningslös och avsmalnad så ville jag vidga förståelsen av kunskap. Avläser du dagens kunskapsdiskussion och framställningar om kunskap, följer den dessa spår, dvs. ett spår om vetenskaplig kunskap, ett om praktisk-produktiv och ett om praktisk klokhet. Grundbegreppen är hämtade från Aristoteles, men de begrepp som sorterar under dem är hämtade från samtida framställningar. Det oroar mig att sådant väsentligt stoff inte behandlas mer seriöst, när skolans och samhällets förståelse av kunskap håller på att vilseleda oss alldeles, skolans kunskap som paket, och sammanblandningen mellan information och kunskap. Därtill förståelsen för hur kunskap hänger samman med bildning, något som har väsentlig betydelse för folkbildningsverksamheten. Återigen faller folkbildningens språk in i det massmediala och ekonomistiska. Varför inte lite intellektualism som de klassiska folkbildarna kännetecknades av? Ett villkor för att utveckla den tradition vi säger oss tillhöra.

Vi tiokampare (dvs. rektorer) har nog allmänt sett ett stort intresse för diskussioner om pedagogik och kunskapsfrågor. Men så var det ju de övriga nio grenarna! Och de pockar allt mer på uppmärksamhet. Det blir svårare och svårare (se min egen artikel i förra numret av Folkhögskoleveteranen) att få verksamheten att gå runt. Du hade under några år en bra inblick i diskussionen om finansiering, ledning och styrning av folkhögskolorna genom att du satt med i Folkbildningsrådets styrelse. Men du slutade efter ett tag. Hur ser du på Folkbildningsrådets roll, och vad tycker du borde göras för att ge folkhögskolorna rimliga arbetsvillkor?

Jo jag satt en tid där och det var lärorikt, egentligen i två omgångar. Första gången var det mycket mål och utvärdering och jag protesterade mot de utvärderingsmodeller som diskuterades, med utvärderare som inte visste något om folkbildning som skulle lägga sina ramar för vad som var bra och dåligt. Andra gången var det mycket ekonomi och slagsmål mellan olika intressenter, i en del fall rätt hårt. Men det roliga var att få vara med så en folkhögskola kunde starta, Den Glokala, som kom till med medel för en tillfälligt nedlagd skola i kris. Jo medel saknas och det är en politisk fråga det vet

vi. Jag fick frågan på ett möte vad jag skulle göra som utbildningsminister. Ja, fördubbla anslaget till folkhögskolan.

Så avslutningsvis: hur ser du på folkhögskolans möjligheter att fortleva och utvecklas? Kommer vi att malas ned av ramar och rutnämningar, eller kan vi fortsätta att vara en självständig kraft i svenskt (ut)bildningsväsende?

Ja det är ju en fråga som i mina ögon är villkorlig. Ramar och rutnämningar serveras varje dag tillsammans med den smala nyttan och anställningsbarhet. Mot det behövs starka företrädare som förmår att se vad som talar för och vad som talar emot att

vara en självständig kraft. Då gäller det att samla krafterna och sluta snegla på varandra mellan olika kategorier – forskare, lärare, rektorer, politiker och administratörer. Ett syfte med Gösta Vestlunddarna är just detta, att se vad som behöver göras framöver utifrån en analys av villkor och möjligheter. För mig gäller det fortfarande att utveckla de bärande begrepp vi arbetar med – demokrati i vidaste mening, bildning i en ännu vidare mening och kunskap i vidaste mening. Basen måste då vara de värden man samfällt säger sig stå för baserade på humanism och demokrati, med betänkan av att det inte är fråga om att bevara traditioner, utan att utveckla dem i förhållande till samtida möjligheter.

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN (en följetong)

Stewe Claeson

Kapitel 9 En metafor för folkbildningen

"Etter mitt syn ligg ikkje fornyinga i norsk folkehøgskole i auka sosialpedagogisk innsats av det tradisjonelle, rutineprega slaget, men i ein fornya refleksjon over sjølve idégrunnlaget. Refleksjon – ikkje repetisjon!"
Olav Akerlie (1983)

Detta blir ett litet kortare mellankapitel. Det tänkta nionde kapitlet får bli det tionde för jag har under mellantiden deltagit i en folkbildningskonferens om nyttan av folkbildning. Nyttan – av folkbildning...

På konferensen hörde jag dels den alltid lika underfundigt kunnige som gedigne Bernt Gustavsson reda ut begreppet nytta, dels en ung validitetsexpert med Folkbildningsrådet som arbetsfält tala om vikten av att kunna mäta nytta - !

Sedan hade jag lite svårt att somna. Drömmarna blev mest vakendrömmar, ni vet, man ligger där och ålтар det man hört och klockan är halv tre på natten så det är för sent att ringa någon och diskutera och det är för jobbigt att stiga upp och skriva ned de invändningar och makalösa kommentarer som formulerar sig i skallen, och så blir det en trött morgon och det som var briljant, omskakande och viktigt ser blekare ut. Och vid frukostkaffet undrar man om det ens var rätt tänkt. Men ett par saker har inte lämnat mig och jag kan bara vädra mina funderingar så här, när jag vet att de som läser detta dels är gamla bekanta, dels är personer med lång folkbildningserfarenhet, och därmed, faktiskt, också erfarenhet av vad folkbildningen åstadkommit av – nytta!

Det var några påstående som jag reagerade på. Ytligt sett verkade det plötsligt som om de sa samma sak, Bernt Gustavsson och validitetsexperten. Men redan under konferensen frågade jag mig om de verkligen tyckte lika, det var kanske bara formuleringarna som ekade varandra. Experten sa, efter att ha lyssnat till flera

av konferensens inslag, att han börjat bli trött på att alltid höra om "hur det var förr", han tyckte inte att man hela tiden måste dra upp "hela folkbildningshistorien". Han visste inte "hur många gånger man kommit dragande med Oscar Olsson och hela historien". Idag handlade det "om nu 2013, om dagens krav, om hur man skulle och måste kunna värdera, validera de utbildningar som finns inom folkhögskolan." Och Bernt Gustavsson sade, liksom i en bisats, liksom lite vid sidan av, liksom lite trött: "Man kan inte vara traditionalist."

I diskussionen efter validitetsexperten var det som om alla beskrev folkbildning som en lång räckta av år, av händelser, där en tid avlöses av en annan, en typ av undervisning ersätts av en annan, ett förhållningssätt gentemot kursdeltagare utvecklas till ett annat och ju längre fram man kommer desto mer har man avlägsnat sig från det som en gång var den klassiska folkhögskolan. Den folkhögskola som under, såg Aldéns tid, var den mest progressiva har ersatts gång efter annan, historiens gång har suddat ut det gamla och ersatt det med något modernare. Att då komma dragandes med Oscar Olsson är bakåtsträvande, konservativt, till och med reaktionärt. Men reaktionärt är något annat än att ha utvecklingen klar för sig. Här rör det sig ju inte om någon önskan från dagens folkbildare att återvända till en tidigare tid och en tidigare metod, för det går inte att gå tillbaka på det viset. (Det är bara dagens reaktionära regering som ger sig på ett sådant vågstycke och som, med viss framgång, nu lyckats återskapa det gamla

klassamhället.) Nej det är inte den bilden av folkbildningens historia jag ser framför mig när jag hänvisar till Grundtvig och hans grundbegrepp. Man kan, menar jag, visst vara både traditionalist – och modern och samtida på samma gång. (Och i sanningens namn måste jag här lägga till att Bernt Gustavsson, när han påpekade att det skall ordnas ett Gösta Vestlund-seminarium på Tollare 2014, och vände sig till mig och sa att det klart att han i flera sammanhang betraktar också sig själv som "traditionalist". Temat för seminariet kommer för övrigt att vara på samma gång uråldrigt folkbildningsmässigt och skrämmande aktuellt: Att demokratisera demokratin!)

Denna dag letar jag efter den sinnebild, den liknelse, den starka metafor som kan förklara varför jag blev upprörd. Jag har hävdad i alla tider att den folkhögskola, som år efter år gör samma sak, upprepar gamla föredrag och genomför samma lektioner, kommer att förtvina. Men frågan är – finns det sådana idag? I själva verket vet jag ingen skolform som ändrat sig så många gånger, i så många riktningar, sedan man kunnat konstatera - om på 1890-talet, på 30-talet, på 70-talet eller i dessa sena tider - att samtiden ställer krav på förändring, ställer krav på nya lösningar, ja, ingen skolform har visat sig så väl ägnad att möta nya krav och önskemål. Gång på gång. Ja detta behöver jag knappast säga till er, men så är det i alla fall.

Den bild jag personligen vill använda för utvecklingen är den att vi bär, inom oss, alla dessa faser, från Grundtvig via Oscar med skägget till Bernt Gustavsson, som ett träd bär sin ålder med sig. Längst in den livsviktiga, men inte längre direkt synliga kärnveden, och ytterst den sista sommarens friska bark med inslagna spikar och ristade hjärtan. Allt, på samma gång. Inget träd kan leva utan sina tidigare år, väder och "erfarenheter". Folkbildningen kan inte beskrivas som ett "därifrån och hit" där "där" förlorar sig i ett slags disigt adertonhundredal. Folkbildningen skall beskrivas som ett växande träd, en väldig ek, där styrkan och det allt vidare lövverket inte kan förstås utan trädets historia. Därför måste Oscar nämnas och Den Gamle och värdegrunden. Och har man värdegrunden med sig, för det är den som är kärnveden, ja då kan man ägna sig åt mycket, i alla riktningar, inom nya områden.

Trädet är min metafor. Vi är träd. Om vi är goda folkbildare. Annars kan man lika gärna ta jobb i den s. k. vanliga skolan, eller i någon av de kortsynta friskolorna.

Och – med tanke på nästa kapitel: utbildningarna är många, konstaterade validitetsexperten. En utbildning, många utbildningar. Men bildning kan inte sättas i pluralis. Det är värt att tänka på. Utbildningarna är många – men bildning är – ett?

Seminarium om den kurdiska folkhögskolan i Irak

Plats: Skeppsholmens folkhögskola

Tid: Den 11 februari 2014, kl. 16.00

Vill du veta mer om ett intressant folkhögskoleprojekt i irakiska Kurdistan?

Folkhögskolans veteranförening anordnar ett seminarium tisdagen den 11 februari på Skeppsholmens folkhögskola kl.16.00. Där får du träffa två av dem som varit med och byggt upp skolan, Katarina Korp och Pia Grubb, som berättar om sina erfarenheter och om läget för skolan just nu. Vi diskuterar också upplägget för en resa dit för dem som är intresserade. Seminariet är kostnadsfritt.

Anmälan görs till Kerstin Mustel, kerstin.mustel@bredband.net, eller 08/206415.

Regionträff 1 för veteraner

Plats: Ljungskile folkhögskola

Tid: Den 8 april 2014, kl. 10.00-15.00

- Visning av och information om Ljungskile folkhögskola.
- Hur fungerar dagens folkhögskola
- Samtal och minnen från svunna tider

Pris: 100 kr

Programansvariga:

Ingemar Nordieng, Gunnar Falkeby

Anmälan till Håkan Söderlund tel. 072 22 35 374

Regionträff 2 för veteraner

Plats: Sörängens folkhögskola

Tid: Under april 2014 (ej fastställt)

Program är under arbete

Intresseanmälan till Tore Mellberg

tore.mellberg@folkbildning.net, 070 554 86 58

Regionträff på Bona folkhögskola 8 oktober 2013

Tore Mellberg

Bona borde egentligen heta Båna. Så uttalade man nämligen denna plats då det fanns ett stångjärnsbruk där. Det anlades av Jean Abraham Grill i slutet av 1700-talet och drevs fram till år 1886. Sedan etablerade sig här i tur och ordning jord- och skogsbruk, Statens uppfostringsanstalt, mentalsjukhus och 1984 startade Bona folkhögskola i de gamla lokalerna. I slutet av 1990-talet flyttade skolan till Motala Verkstads fd huvudkontorsbyggnad på Verkstadsön. Man behöll namnet och nu har folkhögskolan blivit något av ett kulturellt centrum i området.

Jag fick en skön höstpromenad längs Göta Kanal från centralstationen till Verkstadsön. Det är otroligt vad vackert belägna många folkhögskolor är. Bona folkhögskola är inget undantag.

Vi var några veteraner, till antalet en lämplig studie-cirkel, som möttes av skolans rektor Thomas Holmgren. Vi fick en grundlig genomgång av traktens nutidshistoria. Elisabet Strömfelt, som länge arbetat på skolan och nu är styrelseordförande, och Thomas delade med sig av sitt förråd av fakta och kuriosa om Bona.

När gruvdriften lades ner försvann utkomstmöjligheterna för gruvarbetarna och många familjer emigrerade till Amerika för att förhoppningsvis undgå nöd och svält.

Staten drev i Bona en uppfostringsanstalt för kriminella ungdomar i början av 1900-talet. Efter kriget avskaffades strafformen *tvångsuppfostran* och byggnaden ombildades till ett mentalsjukhus för sk 5-5-or. Bona folkhögskola hade sin verksamhet i byggnaden 1984 till 1998 och drevs av Vänsterpartiet men gick i konkurs 1997.

Numera ligger den vackert belägen omgiven av vatten på Verkstadsön i Motala och drivs av en ekonomisk förening, som ägs av både privatpersoner och föreningar. Folkhögskolan kan numera betraktas som en "bred vänsterskola".

Motala kommun köpte alla lokaler efter nedläggningen av Motala Verkstad och nu planerar man kulturaktiviteter i de K-märkta verkstadslokalerna. Det har startats en förening, Verkstadsliv, för alla som har verksamheter inom området. Skolans rektor är ordförande. Man planerar musei-, kultur- och föreningsverksamhet.

Rektorn omgiven av veteraner

Lokal med potential. Gamla lokverkstaden.

Skolan har ett stort antal kurser förutom allmän kurs bl.a. teaterlinje, journalistutbildning och distanskurser.

Vi diskuterade med Mats Kindell, föreståndare för Teori- och Praktikkursen. Han berättade om hur han arbetade med kursdeltagare med Asperger syndrom och ADHD. Aspergers syndrom (AS) är en diagnos inom autismspektrat och ADHD utmärks av bristande uppmärksamhet i form av hyper- eller hypoaktivitet. Vi hade ett mycket givande samtal med Mats och han lärde oss mycket om dessa pojkar (för det var mest pojkar som deltog i kursen). En aktuell svensk-dansk TV-serie, *Bron*, visades i SVT just vid tiden för besöket. Den kvinnliga huvudrollen spelar en polis som har autistiska drag. TV-serien hade diskuterats i elevgruppen. Ingen kände riktigt igen sig. Karaktären var något överdriven.

Man kan fråga sig hur elever med Asperger och ADHD kan samsas med varandra. Den förra gruppen kräver struktur, ordning och trygghet och den senare har svårt att inordna sig i en strukturerad tillvaro. Men det är just detta som är så bra. Man kompletterar varandra och lär sig tänja sina gränser. Målet med kursen är att deltagarna genom praktiktjänstgöring ska kunna få ett fast arbete så småningom.

Med den nyförvärvade insikten att Bona folkhögskola gör skillnad för Motala och regionen, både på arbetsmarknaden, i kulturlivet och på ett mänskligt plan, återvände jag till fots tillbaka till centralstationen - lite upprymd efter en lärorik veteranträff.